

## Havkat, *Anarhichas lupus*

Grågrøn 50-75 cm lang bundfisk med mørke tværbånd på siderne, den kan også være næsten sort. De kraftige tænder i et stort rovdyragtigt gab giver fisken et frygtindgydende udseende. Alm. i Nordsøen og Skagerrak, fanges også i Kattegat og Øresund.

– Danmarks Dyreverden 4, 241-43.

*Havkat* o. 1770ff (1) måske fra islandsk hakáll; efterledet -kat fordi øjnene skinner som kattens (1795; 2), de kegleformede for- og knudrede bage-tænder kan minde om kattens tandsæt (3).

*Sølv* 1726ff; omkring Sjælland o. 1840 (4), *søkat* 1763 (5), *ulv* Sdr. Nissum 1866, Vennebjerg h. (6), *katfisk* o. 1910 (6a), *havmær* Horsens (7), *havulv* Thys vestkyst o. 1840, Agger o. 1900 (8), *stenulv* omkring Sjælland (9); *ishaj* og *grønlandshaj* o. 1920 (10), opholder sig i det nordlige ishav.

Færøerne: *steinbitur* o. 1780ff, *hundsfiskur*; Grønland: *eqahursuak*, *kigitilik*, *qêråaq*.

LITTERATUR: (1) 26 3,364; 472b 1,370f (Ska-gen); (2) 219 7,398; (3) 218 1,576; (4) 659 23,433; 472b 1,370f; (5) 659 23,433; (6) 311 42; 1948,116; 202c 4,246; (6a) 159 1908,53 (Korsør); 1909 190; (7) 932 3,1938,157; (8) 472b 1,370f; 212c tb. 206; (9) 472b 1,370f; (10) 756 11,1921,54.

### FISKERI, ANVENDELSE

Har man fået en *havmær* på krogen skal man kappe snøren og lade fisken og en del af snøren blive i vandet, ellers får man dårlig fangst (Horsens; 1).

Når en havkat kom op i båden skulle man være hurtig og give den nogle slag på snuden, da den ellers kunne bide hul i ens støvler (Skagen; 2).

Spises alm. kun af fiskere i jyske fiskerlejer, den flækkes som laks, saltet lidt og røges (o. 1840; 3).

»Havkattene døjede vi med at få solgt ... Jeg kan huske, at en ålbækker, der var mere udspekuleret end vi, anviste os en god måde at komme af med havkattene på. Vi skulle blot hænge en af dem op i vantet, skrive 'stenlaks' på den og tage en højere pris for dem end for torskene. Vi prøvede 'kunststykket', og det hjalp, så de var solgt allesammen på et par dage« (Skagen; 4); havkattepengene var i Skagen hvad fiskerne tjente på denne fisk, som var nærmest usælgelig; den blev blot smidt på dækket, hvor den lå og døde, man mente den bed fisken i bådens dam (5).

Fisken er gråblå med mørkere pletter og bånd og sælges ofte som *blåfisk* (o. 1945; 6). Det uhygge-



*Havkat. BIOFOTO/Svend Tougaard.*

lige udseende gør det vanskeligt at sælge den til husmødrene, den kommer derfor i handelen flået og uden hoved med navnet *koteletfisk*.

Den årlige fangst andrager omkring 1.200 t (mod kun 50 t o. 1945).

Skindet giver et svært, men ikke særlig holdbart fiskelæder. En olie af leveren skal være god for svage øjne og onde sår (1795; 7).

Grønland: leveren sælges, kødet anvendes som hundefoder, i mangeltider også som menneskeføde; Grønlandske Handel blander fiskens tran med sæltran til salgsvaren »Trekronertran« (o. 1920; 8). Den plettede havkat, *Anarhichas minor*, forekommer hyppigt i fjordene, ved kysten og på bankerne langs hele vestkysten op til Umanak fjord. Kødet er meget eftertragtet og udmærket egnet til tørring til vinterproviant. Af skindet fremstilles et udmærket læder, 1939 hjemsendtes over 33.000 havkatteskind (9).

LITTERATUR: (1) 932 1938,157; (2) 202 29; (3) 472b 1,381; (4) 872 108; (5) 202c 2,22; 212c tb. 206; (6) 218 1,576; (7) 219 7,399; (8) 756 11,1921,54; (9) 218 2,57.

## Kutling, *Gobius niger*

Sort kutling kan blive 18 cm lang, er sortbrun på ryggen og siderne, som har svage, mørke tværbånd. Alm. i de indre farvande og fjordene.

– Danmarks Dyreverden 5, 9ff.

*Kutling* 1763ff 'lille kutte' (vulva), bugfinnerne er vokset sammen til en tragtformet skive (1).

*Smørbøtte*, -*butte*, -*butting* o. 1700ff (2), *smørbutel* Kerteminde (3), sigter til det butte hoved eller den plumpe krop (butling 'lille tyk person') jf. *smørbamse* Ulbølle SFyn (7), *smørbøtte* måske på grund af bugfinnernes tragt; *smørkvabbe* Falster o. 1880 (4), *smørbatte*, -*batting* VLolland, *tangmus* Tåsinge (7), *budding* og *grylle* o. 1900 (5), *grylling* SSjælland, *grænsning* Vendsyssel (7), *kulmule* Kolding fjord o. 1840, *kålmøvlø* Ærø (6); *stud* Havnsø ved Sejerøbugten (7); *stodder*, *stodderpik* Sjællands nordkyst (8), *dollermænd* Appenæs v. Næstved (9), *hylke* og *klotpande* SSjælland, Stege (7).

Anvendes kun som agn, især på ålekroge (10), »i mange af vore småfjorde fiskes der til dette brug om sommeren daglig mange tusinde kutlinger« (o. 1900; 11).

LITTERATUR: (1) 659 11,848; 472b 1,384 (Jyll.); (2) 579 B465; 693b 1,1763,649; 219 6,1795,514; 472b 1,384 (øerne); (3) 910d 259; (4) 212g 49273; (5) 159 1904,428; (6) 472b 1,384; 450 5; (7) 388; (8) 635 1,1874,309 (Tårnbæk); 388; (9) 76b 96; (10) 662 1,156; (11) 154 90f.

*Under fiskeri i Nordsøen var knurhanen en almindelig bifangst, men blev kun spist af fattige. Maleri af Carl Locher, 1904.*

## Knurhane, *Trigla*, *Eutrigla*

Knurhanerne har nærmest pyramideformet hoved dækket af et benpanser, de tre nederste frie finnestråler benyttes som krybelemmer og føleorganer. GRÅ KNURHANE, *Eutrigla gurnardus*, er alm. i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat og vestlige Østersø. RØD KNURHANE, *Trigla lucerna*, optræder som strejfer fra Nordsøen.

– Danmarks Dyreverden 5, 22-25.

*Knurhane* o. 1700ff, lån fra tysk, forleddet er knurre i betydningen frembringe en brummende, skrattende eller snurrende lyd som fisken gør det når den hales op af vandet (nogle muskler får svømmeblæren til at vibrere); lyden blev sammenlignet med en hanes knurren, kurren eller galen.

*Søhane* 1622ff (1), Fanø o. 1730 (2), *søkok* jyske vestkyst (3), *havkok* SVJylland (4); *kurhane* 1792, 1802 (5), *kurre*, *kurrefisk*, *kur* 1624, 1655 (6), *knur* Skagen 1787 (7), Vendsyssel (8), *knurkok* Sdr. Nissum 1866 (9), *flyveknur* Agger o. 1840 (10), *knurre* Hirsholmene o. 1865 (11), *knursmed* Læsø o. 1840 (12); »den galer mod vejret som en hane« (1622; 13), »siges mod ondt vejr at springe op over vandet og gale som en hane« (1763; 14), den kunne hyle som en bange kok (hane) (SVJyl-

